

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARNI RASM CHIZISH VA BADIY FAOLIYAT ORQALI DIVERGENT TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Shokirjonova Fotimaxon Murodjon qizi.

FarDu Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

fotimaxon0303@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning divergent tafakkurini rivojlantirishda rasm chizish va badiiy faoliyatning o'rni yoritiladi. San'at faoliyatining bolalarning ijodiy fikrlash qobiliyatiga ta'siri, turli pedagogik yondashuvlar va innovatsion metodlar tahlil qilinadi. Shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalarida badiiy faoliyatni samarali tashkil etish usullari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *divergent tafakkur, rasm chizish, badiiy faoliyat, maktabgacha ta'lim, ijodiy tafakkur, pedagogik yondashuvlar.*

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun san'at va ijodiy faoliyat nafaqat ko'ngilochar mashg'ulot, balki ularning tafakkurini rivojlantirish vositasi ham hisoblanadi. Xususan, divergent tafakkur – bolalarning nostandart va ijodiy fikrlash qobiliyatini ifodalovchi muhim omil bo'lib, uni rivojlantirish pedagogik jarayonning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Divergent tafakkur bolalarga muammolarga turli xil yondashish, original g'oyalar yaratish va kreativ fikrlashni shakllantirish imkonini beradi.

Psixolog va pedagog olimlar (Guilford, Vygotsky, Piaget) tadqiqotlariga ko'ra, maktabgacha yosh bolalar tabiiy ijodkorlikka ega, lekin agar bu qobiliyat maxsus rivojlantirilmasa, u asta-sekin susayishi mumkin. Shu sababli, rasm chizish, bo'yash, loydan shakllar yasash va boshqa badiiy faoliyatlar orqali bolalarning ijodiy tafakkurini rag'batlantirish muhim.

Asosiy qism

Divergent tafakkur – bu muammoni yechish uchun bir nechta echimlarni taklif qilish qobiliyatidir. U o‘ziga xos fikrlash, kreativ tafakkur va muammolarni nostandart yondashuv bilan hal qilish imkonini beradi. Bolalarda bu qobiliyatni shakllantirish uchun erkin ijodiy faoliyatga katta e’tibor qaratish lozim.

Guilford va Runco tadqiqotlariga ko‘ra, divergent tafakkur quyidagi to‘rtta asosiy ko‘rsatkichga ega: erkinlik – turli xil g‘oyalar ishlab chiqish qobiliyati, moslashuvchanlik – vaziyatga mos ravishda fikrlarni o‘zgartira olish, originallik – yangilik yaratish va noodatiy yechimlar topish va detallashtirish– fikrlarni rivojlantirish va kengaytirish.

Vygotskiy fikricha, bolalar tasavvur va ijodiy tafakkur orqali atrof-muhit bilan faol muloqotga kirishadilar. Ayniqsa, maktabgacha yoshda bu jarayon badiiy faoliyat bilan chambarchas bog‘liq.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bolalar 5-7 yosh oralig‘ida tasavvurga asoslangan o‘yinlar va rasm chizish orqali ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Tadqiqot natijalari shuni anglatadiki, badiiy faoliyat bilan shug‘ullangan bolalar standart muammolarga nostandart yondashuv topishda ancha faol bo‘ladilar.

Rasm chizish va san‘atga oid boshqa mashg‘ulotlar bolalar tafakkurini quyidagi yo‘nalishlarda rivojlantiradi:

◆ Tasavvur va fantaziyani oshiradi – bolalar o‘z fikrlarini rasm orqali ifodalaydi.

◆ Muammolarni ijodiy hal qilish ko‘nikmasini shakllantiradi – masalan, “Bu rasmda quyosh yashil bo‘lishi mumkinmi?” kabi topshiriqlar nostandart fikrlashga undaydi.

◆ Motivatsiyani oshiradi – ranglar va shakllar bilan ishlash bolalarda qiziqish uyg‘otadi.

◆ Qo‘l motorikasini rivojlantiradi – rasm chizish, bo‘yash, yelimlash kabi faoliyatlar bolalarning harakatlarini muvofiqlashtirishga yordam beradi.

Tadqiqotchilar rasm chizishning turli texnikalarining bolaning ong osti jarayonlariga ta‘sirini o‘rgangan. Masalan, akvarel bo‘yash bolalarda erkin ifodani

ragʻbatlantirsa, loy yoki plastilin bilan ishlash mayda motorika va fazoviy tafakkurni rivojlantiradi. Erkin chizish esa bolalarga oʻz fikrlarini aniq va ochiq ifodalashga yordam beradi.

Bolalarni "toʻgʻri rasm chizishga" majburlamaslik. "Nima chizish kerak?" emas, balki "Nima his qilayapsan?" degan savollar berish.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda turli pedagogik yondashuvlar va texnikalar qoʻllanilishi mumkin. Badiiy faoliyat nafaqat tafakkur, balki ijtimoiy-emotsional rivojlanish uchun ham muhimdir. Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, jamoaviy rasm chizish yoki qoʻshma sanʼat loyihalarida ishtirok etgan bolalar oʻzaro hamkorlik qilish, oʻz his-tuygʻularini ifodalash va empatiya qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatiga ega boʻladilar. Bu esa kelajakda ularning ijtimoiy hayotdagi muvaffaqiyatiga ijobiy taʼsir qiladi. Eng samarali usullar:

- Montessori metodikasi – bolalarning mustaqil ish faoliyatini qoʻllab-quvvatlaydi. Montessori usulida badiiy faoliyat orqali bolalarning individual ijodiy tafakkuri rivojlantiriladi.
- Reggio Emilia yondashuvi – sanʼat va ijodiy faoliyat markaziy oʻrinda turadi. Bolalar atrof-muhitni oʻrganish va oʻz his-tuygʻularini ifodalash uchun rasm chizish va boshqa sanʼat turlaridan foydalanadilar.
- "Ochiq ijod" metodikasi – bolalarga cheksiz imkoniyatlar berish, ularning rasm chizish jarayonida qoidalarga cheklanmasligi bu uslubning asosiy tamoyilidir.

Bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish uchun turli xil rasm texnikalari qoʻllaniladi:

1. Erkin rasm chizish

Bolalar oʻz xohishlariga koʻra rasm chizadi, hech qanday qoidalar va cheklovlar boʻlmaydi. Bu usul bolalarning ijodiy tashabbuskorligini oshiradi va ularga oʻzlarini erkin ifodalash imkonini beradi.

2. Abstrakt sanʼat

Ranglar va shakllar orqali mavhum (abstrakt) kompozitsiyalar yaratish. Divergent tafakkurni kuchaytiradi, chunki bolalar shakllarni o'ziga xos ma'noda tushuntirishga harakat qiladi.

3. Hikoya asosida rasm chizish

Bolaga qisqa hikoya yoki ertak aytib beriladi va u shu asosda rasm chizadi. Bu usul tasavvur, mantiqiy fikrlash va tafsilotlarni eslab qolish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

4. Ikkilik rasm chizish (simmetrik rasm)

Bolalar ikkita qo'l bilan bir vaqtning o'zida rasm chizadi. Miyaning ikkala yarim sharini faollashtirib, tafakkur moslashuvchanligini oshiradi.

Xulosa

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun rasm chizish va badiiy faoliyat divergent tafakkurni rivojlantirishning samarali usullaridan biridir. Bunday faoliyat bolalarning tasavvurini kengaytiradi, ijodiy fikrlashini oshiradi va muammolarga turli xil yondashish qobiliyatini shakllantiradi.

Rasm chizish jarayonida bolalar o'z g'oyalarini erkin ifodalash, ranglar bilan tajriba qilish va yangi shakllar yaratish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Montessori va Reggio Emilia metodikalari kabi yondashuvlar san'at orqali bolalarning ijodiy fikrlashini rag'batlantirishga asoslangan.

Pedagoglar va ota-onalar bolalarga rasm chizishda erkinlik berish, ularning ijodiy tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va turli san'at texnikalaridan foydalanishga imkon yaratishlari lozim. Kelajakda bu sohada tadqiqotlarni davom ettirish va amaliy metodlarni takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Guilford, J. P. (1967). The Nature of Human Intelligence. McGraw-Hill.
2. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
3. Piaget, J. (1952). The Origins of Intelligence in Children. Norton.
4. Montessori, M. (1912). The Montessori Method. Schocken Books.

5. Malaguzzi, L. (1998). *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Approach in Transformation*. Ablex Publishing.
6. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi (2024). *Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun san’at va ijodiy faoliyat dasturi*